

TRADIȚIONAL ȘI MODERN ÎN FAMILIA ROMÂNEASCĂ Traditional and Modern in Romanian Family

Teacher Luminița Badale
Gymnasium School, Cristeștii-Ciceului

Abstract. *Under the biological, psychological, socio-cultural, economic, political, and religious dimensions of life, humanity belongs, above all, to the family. Throughout history, the family sphere has become one of the most stable forms of human community and has contributed to the perpetuation and progression of the human species. The family system enables the evolution and continuity of social life and is the fundamental core of society.*

Keywords: *family, Christian family, functions of family, love, altruism, respect.*

Familia- istoric și conceptualizări

Numele de familie vine din famulus ("sevitor"), care înseamnă, potrivit Dicționarului etimologic al limbii latine, *ansamblul sclavilor și al servitorilor ce trăiau sub același acoperiș*¹. Familia ajunge să cuprindă agnati, rudele pe cale paternă, cognati, rudele pe latura maternă, devenind în cele din urmă gens (comunitate formată din rudele de același sânge), între bărbat și ceilalți membrii nefiind relații familiale, ci comunitatea creată funcționând ca o proprietate a acestuia; de aceea bărbatul nu era numit "pater", ci "genitor". Bineînțeles că această comunitate evoluează în timp, trecând prin diferite epoci care o influențează, uneori în bine alteori în detrimentul ei, ajungând până în epoca modernă, a societății industriale, când se dezvoltă noi relații de familie și de integrare a ei în societate. Egalitatea dintre soți și a drepturilor sociale și politice ale familiei sunt realități stipulate în constituțiile statelor, iar integrarea și afirmarea profesională a femeii nu cunoaște restricții din punct de vedere legal. Alvin Toffler, scriitor și futurolog american, opinează că în societatea postindustrială de astăzi se trece de la familia lărgită, care locuiește toată în același loc, la familia de tip nuclear, alcătuită din soț, soție și de regulă, doi copii, una care ar trebui să primească bani puțini pentru a crea interdependență.

Nucleu fundamental al societății, familia îndeplinește un sistem de funcții, care nu se manifestă individual, ci concurg spre desăvârșirea ei, dintre care: funcția naturală sau biologică, funcția de socializare, cea economică și funcția educativă. Dintre acestea, cea de socializare se referă la relațiile interumane, sociale și civice, și definește familia ca un microgrup social care dezvoltă relații de înțelegere, de cooperare, de respect și de ajutor reciproc necondiționat, soluționând în sânul ei necesități de natură spirituală, materială, de comunicare sau altele.

De aici se poate distinge funcția spirituală sau religioasă, cea care face ca familia să evolueze de la starea de nucleu de bază al societății la calitatea de a fi Biserică mică: comunitatea credincioșilor ce mărturisesc același crez și luptă în consens pentru mântuirea sufletească a celuilalt. *"Nu cânta ale tale, ca să afli ale*

¹ Cf. <https://dexonline.ro/definitie/familie>, accesat 12. 06. 2016.

tale...căci cel ce caută ale sale, nu află ale sale... fiindcă folosul său propriu stă în folosul aproapelui, și al acestuia în al celui alt!"²

În această micro-biserică – Familia – au apărut primele rugăciuni (mai înainte de a se putea aduna în biserici, oamenii se rugau în familie, în case, împreună, bărbatul fiind cel care conducea actul orantic). De altfel, bărbatul este cel care își întemeiază familia, dar este chemat la o întemeiere înțeleaptă, pe temelie de stâncă, una care nu va ceda niciodată, în fața niciunei furtuni (Matei VII, 24-27).³

Biserica, instituție divino-umană, este caracterizată de unele însușiri, care definesc și Familia, privită din perspectivă creștină. Astfel, Familia–Biserică este sfântă, deoarece întemeietorul ei este Dumnezeu Cel Sfânt: El zidește prima familie, Adam și Eva, pe Adam din țărână, iar pe Eva din Adam. De asemenea, peste secole, Mântuitorul Hristos binecuvintează căsătoria și o ridică la nivel de Taină – "*Taina aceasta mare este ... în Hristos și în Biserică*" (Efeseni V, 33). La nunta din Cana face începutul minunilor Sale, chiar dacă încă nu sosise timpul pentru ca să se facă cunoscut lumii în chipul acesta. Atât Mântuitorul Hristos, cât și Apostolul Pavel îndeamnă pe toți la sfințenie: "*Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel creșc desăvârșit este.*" (Matei V, 48) și "*Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfințirea voastră;*" (I Tesaloniceni IV,3). Chemarea la desăvârșire, la sfințenie, este adresată tuturor credincioșilor fără nici o deosebire de rasă, sex sau stare socială; ea transcende veacurile și se adresează și contemporanilor familisti; ea nu se adresează exclusiv celor ce fac parte din cler sau cinul călugăresc. Aceia doar au ales o altă cale prin care să atingă sfințenia, dar indiferent de itinerariul ales, contează destinația sau scopul ultim către care se tinde, în cazul de față sfințenia vieții, spre care, într-o stare de normalitate, concură toți. Cine nu s-a întrebat, oare, măcar o dată dacă mai este posibilă sfințenia vieții în familia de astăzi? Tot așa, mitropolitul Andrei Andreicuț⁴ și, în aceeași măsură, domnul Dan Puric, se întrebau retoric dacă se mai poate trăi frumos astăzi. În viața de familie sfințenia și frumusețea converg: o familie cu viață sfântă este întotdeauna o familie ce trăiește frumos. Cântărețul, compozitorul și chitaristul francez Aime Duval (Pere Duval) mărturisește încântarea sa când privea la tatăl său, întors de la muncă și cufundat în rugăciune, sau când o vedea pe mama sa îmbrăcată în șorț, cu un frățior în brațe, rugându-se pentru toți cei nouă copii ai săi, dar și pentru soțul ei. El, unul dintre copiii Duval, era înmărmurit cu gândul la Dumnezeul acela atât de important, încât mama stătea în picioare în fața sa, iar tatăl care nu se pleca în fața nimănui, îngenunchia, dar, totodată, atât de apropiat de oameni (încât tatăl nu trebuia să se schimbe de hainele de la muncă, iar mama purta șorțul): "*Măinile tatălui meu și buzele mamei mele m-au*

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, Constanța, Editura Elena, f. a., p. 1.

³ Citatele sunt extrase din *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1975.

⁴ Andrei Andreicuț, *Mai putem trăi frumos? Pledoarie pentru o viață morală curată*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.

învățat despre Dumnezeu mai mult decât școala" – mărturisește el la maturitate. Deci, o familie frumoasă care tinde spre sfințenie!

Ca instituție divino-umană, Biserica este indestructibilă, după cuvintele Domnului Iisus Hristos: "...și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui". (Matei XVI, 18). Tot așa și Familia-Biserică este o unire indestructibilă între bărbat și femeie: "Dar de la începutul făpturii, bărbat și femeie i-a făcut Dumnezeu. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa. Și vor fi amândoi un trup; așa că nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă" (Marcu X, 6-9).

Protopărinții Adam și Eva au fost creați de către Dumnezeu, după chipul Său printr-un act deosebit, nu prin cuvânt, ca restul zidirii; pe Adam l-a creat din pământ, iar pe Eva din Adam. Deci întreaga omenire îl are ca origine pe Adam. Dacă Eva ar fi fost creată din pământ, atunci omenirea ar fi avut două începuturi? Sfântul Ioan Gură de Aur se întrebă: "Pentru ce nu suntem făcuți toți din pământ? Pentru că și copiii, și cele care își cresc copiii, și faptul de a se naște dintr-înșii să ne unească unii cu alții. ... Nu a plăsmuit pe femeie dintr-o altă materie în afară de aceea a lui Adam, ca nu cumva el să o considere străină."⁵ Sfântul Ioan compară indisolubilitatea unirii dintre soți cu frumusețea arborilor care au un singur trunchi și înspre vârf ramurile se răsfiră într-o coroană armonioasă.

Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său: l-a făcut bărbat și femeie, două persoane distincte, dar care nu-și găsesc realizarea și fericirea deplină decât formând, în iubirea conjugală, un singur trup, adică o singură ființă, o singură inimă, o singură gândire, o singură simțire. Chipul îl poartă omul în el, imprimat fiind de Dumnezeu; asemănarea cu Dumnezeu o face omul dacă bărbatul și femeia comunică între ei, se deschid unul către altul, sunt în relații reciproce de iubire ca și cele trei persoane divine. Eva a fost făcută din coasta lui Adam. De aceea, Adam își va căuta mereu propria coastă. La fel, Eva își va găsi liniștea și mulțumirea numai revenind la locul din care a fost luată. Femeia și bărbatul se vor căuta: numai așa pot purta în ei chipul și asemănarea lui Dumnezeu cel treimic. Numai recuperându-și coasta, pe Eva, Adam poate deveni din nou întreg, persoană completă, deplină. Eva nu a primit suflare de viață ca Adam; ea poate trăi numai revenind la locul de unde a fost luată, devenind un singur trup, respirând aceeași suflare de viață pe care a primit-o Adam.

Chip al Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Familia-Biserică există doar atunci când dragostea dintre soți constituie temelia pe care se zidește. Această virtute, dragostea, trebuie să le cuprindă pe toate celelalte virtuți, devreme ce este cea mai mare dintre toate: "Iar mai mare dintre acestea este dragostea" (I Corinteni XIII, 13). Ea este piatra de temelie pe care se poate clădi o familie trainică; dragostea curată dintre soți nu piere, nu se uită, nu se transformă, ci păzește casa de toate încercările, de toate tentațiile lumii acesteia. Un scriitor definea familia fericită ca fiind alcătuită din doi buni iertători; fiecare iartă celuilalt, potrivit dragostei pe care

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, p. 10.

i-o poartă, atâta timp cât familia se întemeiază pe această dragoste, și nu dragostea cuprinde cele două inimi după ce au devenit una. *"Iubirea ți-l arată pe aproapele ca pe un alt sine al tău, te învață să te bucuri pentru fericirea lui, ca și cum ar fi fericirea ta și să te întristezi la necazurile lui, ca și cum ar fi necazurile tale."*⁶ Octavian Paler spune că atunci când iubești foarte mult, vrei să dăruiești ceea ce ai mai bun, iar după îndelungi căutări ajungi să te dăruiești pe tine.

Iubirea cea frumoasă dintre soți se concretizează în nașterea de copii, o dovadă a altruismului, a faptului că în inima celor doi are loc Dumnezeu, Care este Iubire, El fiind Cel Ce a poruncit nașterea de prunci atât spre perpetuarea neamului omenesc - *"Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți!"* (Facere I, 28) - cât și spre mântuirea femeii: *"Dar ea se va mântui prin naștere de fii, dacă va stărni, cu înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie"*. (I Timotei II, 15). Totuși, doar nașterea fizică a copiilor nu este mântuitoare pentru femeie, ci creșterea lor în credință, în respect și în dragoste față de Dumnezeu. Creșterea și educarea copiilor este o adevărată artă; în familiile vechi creștine se regăsesc aspecte legate de creșterea copiilor, care anticipează noțiunile de bază ale pedagogiei moderne. Este cazul Sfântului Ioan Gură de Aur, când vorbește despre deprinderea copiilor cu lucrarea virtuților sau despre aplicarea pedepselor: *"Pune deci numaidecât copilului lege ca să nu ocărăscă pe nimeni, să nu hulească pe nimeni, să nu se jure, să nu înjure, să nu se bată. Când îl vezi că-ți calcă legea, pedepsește-l uneori printr-o căutătură aspră și severă, alteori prin cuvinte usturătoare, iar alteori, prin cuvinte de mustrare; deșteaptă-i uneori ambiția prin cuvinte măgulitoare de a fi mai bun decât alții, alteori făgăduiește-i răsplată pentru o purtare bună."*⁷ Nu numai atunci, ci mai pregnant în actualitate, virtuțile erau deformate sau înțelese în mod eronat de către o parte majoritară a părinților. Astăzi ei încearcă să le "convertească" la tendințele vremii: a minți constituie o dovadă a diplomației, violența (de orice natură) este o însușire a oamenilor puternici – "scopul scuză mijloacele", astfel încât cei doi poli la care se raportează persoana sunt voit alterați. Viața creștină a familiei este înlocuită, de cele mai multe ori, de o viață din care lipsește Dumnezeu, una în care copilul sau tânărul nu se mai raportează la autoritatea divină, ci la diferite persoane care devin modele datorită stării lor sociale sau materiale și nu datorită unei vieți frumoase bazată pe virtuți.

Respectul față de părinți este dictat chiar de decalogul lui Moise, porunca a cincea promițând: *"Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca bine să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ..."* (Ieșire XX, 12), arătându-se cum trebuie să fie copiii în relație cu părinții lor. Tot așa, un alt text biblic învață pe părinți cum trebuie să se comporte față de copiii lor. Sfântul Apostol Pavel scrie efesenilor: *"Și voi părinților, nu întârâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului"*. (Efeseni VI, 4) Relația părinți copii nu se reduce doar la obligațiile copiilor față de părinți, ci trebuie avute în vedere și obligațiile părinților față de copii, obligații care nu sunt doar de natură materială – *"nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui"*

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, p. 5.

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre familia creștină*, București, Editura Cuvântul vieții, 2015, p. 16.

Dumnezeu" (Matei IV,4) – ori, foarte mulți părinți fac abstracție de cuvântul lui Dumnezeu, chiar și de cuvântul "*Dumnezeu*" și de Dumnezeu-Cuvântul. "*Învățătura și certarea Domnului*", nu poate să constituie o educație la întâmplare, fără a fi bazată pe niște principii pedagogice. A nu întărâta pe copii nu se referă la iubirea față de copii, pentru că iubirea este firească, ci abținerea de la a-i certa peste măsură, prin cuvinte care fac mai mult rău în sufletele lor decât să zidească bune deprinderi. "*Când vei vedea că teama are bune rezultate, fii blând. Firea omenească are nevoie și de blândețe.*"⁸

Familia în contemporaneitate

Familia de astăzi nu este una prin excelență creștină, ci mai degrabă este agreat conceptul modern al familiei; sfânta familie din Nazaret a trecut prin foarte multe încercări, pe care le-a învins prin dragostea față de Dumnezeu: Pruncul Hristos S-a născut în condiții precare, în iesle, pe paie, apoi, împreună cu ai Săi, a fost nevoit să fugă în Egipt, pentru a scăpa de ura lui Irod. Pentru femeia contemporană ar fi de neconceput să treacă prin toate acestea: să nască în grajd, iar la câteva zile să parcurgă drumul din Betleem până în Egipt, în Delta Nilului: o lăuză prin arșița zilei și prin crâncenul frig al nopții, fără apă, fără mâncare și pândită la tot pasul de fiare sălbatică! După toate acestea, ca și când n-ar fi fost de ajuns, la 12 ani copilul Iisus se pierde în mulțimea sărbătorii de la Ierusalim; ce tragedie, ce disperare părintească, ce necaz! Și totuși familia a rămas unită! Acesta este modelul care transcende nu numai veacurile, ci și mentalitățile, devenind modelul suprem de familie.

Mai este familia creștină de astăzi o reproducere a celei de ieri? Mai este familia de azi una creștină? După cele de mai sus, dar și după un scrutin sau o radiografie a vieții cotidiene, este evident că familia de azi tinde să nu mai fie Biserică; rugăciunile soților, a unuia pentru celălalt, a părinților pentru copii, a copiilor pentru părinți, nu îi mai așează în genunchi în fața icoanei; jertfelnicia, spiritul de sacrificiu, credincioșia, specifice unei Biserici, nu mai există, fiind înlocuite de tendințe moderniste - șarmul personal, frumusețea exterioară artificială.

Astăzi familia nu mai este sfântă pentru că a pierdut legătura vitală cu izvorul sfințeniei, Dumnezeu. Despre indisolubilitate nici nu mai poate fi vorba: după toate neînțelegerile și certurile intrafamiliale apare divorțul, această plagă a societății moderne, bazată pe afirmarea sinelui – orgoliul masculin și emanciparea feminină – care, din cauză că se repetă în mod ostentativ, devine din păcat o normalitate, ceva banal, la ordinea zilei, astfel încât generațiile următoare probabil că nu vor mai vedea nimic dramatic în destrămarea unei familii. Astăzi o familie nu mai este ființată din doi buni iertători, ci din două ființe cu o puternică personalitate, care se străduiesc să se afirme fiecare pe sine însuși. (Cifrele arată că în anul 2016 numărul divorțurilor constituie jumătate din numărul căsătoriilor).

⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre familia creștină*, p. 16.

Cauza divorțului nu este alta, decât lipsa celei mai importante legături, cea a dragostei curate dintre două persoane de sex opus. Astăzi, de cele mai multe ori nu dragostea le unește pe cele două persoane, ci atracția fizică, interesul material, contractul (scris sau nescris) în care cei doi promit să depășească toate problemele care se vor ivi (cu singura condiție ca acestea să nu fie prea mari). De asemenea, familia modernă nu mai este un rai precoce, ci pierde din vedere scopul ultim al căsătoriei – mântuirea sufletească a celuilalt, fericirea veșnică. Familia se poate revitaliza prin dragoste, o dragoste curată, o dragoste împărtășită, altruistă: cea care unește pe soți între ei și pe fiecare cu Dumnezeu, formându-se acel minunat triumphi al dragostei, triumphi prin care acest nobil sentiment se întoarce în sufletul celuilalt mai bogat, mai puternic, divin: "*Dragostea toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată.*" (I Corinteni XIII, 7-8).

Actualitatea subiectului este receptată într-un mod surprinzător de elevii din ciclul gimnazial. Pentru ei familia este dar, este iubire, înțelegere și respect, stâncă și palmele lui Dumnezeu. Iată câteva dintre părerile lor referitoare la mica Biserică – Familia:

- "Familia este spațiul în care creștem și primim educația necesară pentru o viață socială echilibrată." T.M.
- "Pentru mine familia reprezintă palmele lui Dumnezeu, care ne mângâie atunci când avem nevoie". A.P.
- "Familia cuprinde persoanele care te iubesc cu adevărat." S.U.
- "Familia înseamnă, pentru mine, un dar minunat și foarte important, de la Dumnezeu pentru noi. Dacă întunericul și tristețea îți întunecă mintea vei putea conta pe minunata ta familie." C.O.
- "Familia este mediul în care trăim, în care ne dezvoltăm, atât fizic, cât și psihic. O familie poate fi formată din rude sau din prieteni. Cea formată din rude nu ne-o alegem, ci este dată nouă de Dumnezeu, pe când cea formată din prieteni ne-o putem alege în așa fel încât să ne simțim bine în preajma lor." C.L.
- "În opinia mea, familia este cel mai de preț cadou pe care l-am primit de la Dumnezeu. Noi, copiii, suntem, pentru părinți, ca o grădină în care ei plantează semințele, așteptând ca mai târziu să crească roadele. În familie ne putem găsi sprijinul necondiționat, chiar și, în cele mai grele momente din viața noastră. Pentru mine familia este cel mai de preț ajutor. În concluzie, familia este iertare, înțelegere, respect și iubire." R. R.
- "Familia constituie un mediu ocrotitor, în care îți poți găsi refugiul, este o stâncă puternică în mijlocul valurilor, un mic colț de Rai. Însă nu toți copiii au parte de o copilărie frumoasă, alături de familie. Alții se aruncă de pe stâncă în mijlocul valurilor, crezând că e mai bine. Când apa e gata să-i înghită, din depărtare se vede ajutorul, familia, care-i așteaptă cu brațele deschise și cu aceeași căldură și dragoste." S. B.

Concluzii

Luminița BADALE

Cu toate provocările actuale, rolul familiei rămâne același, de a promova valorile hristice: dragostea reciprocă, grija pentru câștigarea mântuirii celuilalt, nașterea de prunci și creșterea lor *"în credință și în dragoste și în sfințenie cu înțelepciune"* (I Timotei II, 15). Creatorul a așezat în însăși firea bărbatului și a femeii multe chipuri de iubire, ei fiind de aceeași esență și, prin împărtășirea acelorași dureri, a acelorași neazuri, prin trăirea acelorași bucurii să se îndrepte către același scop final – fericirea.

